

De tiende partij

- door Dirk Goes -

Een van de deelnemers aan het legendarische toernooi van Hastings 1895 was Carl Schlechter, een op dat moment nog tamelijk onbekende jonge Oostenrijker. Hij werd rechtstreeks tot het toernooi toegelaten omdat de organisatoren zich zwaar onder de indruk betoonden van een ongelooflijke koffiehuispartij die hij twee jaar eerder had gewonnen van de Hongaarse meester Bernhard Fleissig.

Wit:	Bernhard Fleissig
Zwart:	Carl Schlechter

1. b4 e6; 2. Lb2 Pf6; 3. a3 c5; 4. b5 d5; 5. d4 Da5+; 6. Pc3 Pe4; 7. Dd3 cxd4; 8. Dxd4 Lc5; 9. Dxd7 Lxf2+; 10. Kd1 d4

11. Dxb8+ Ke7; 12. Dxc8 dxc3; 13. Lc1 Pd7; 14. Dxa8 Dxb5; 15. Lf4 Dd5+; 16. Kc1 Le3+; 17. Lxe3 Pf2; 18. Lxf2

Schlechter heeft twee torens en twee lopers geofferd, maar de beloning is nabij.

18. .... Dd2+

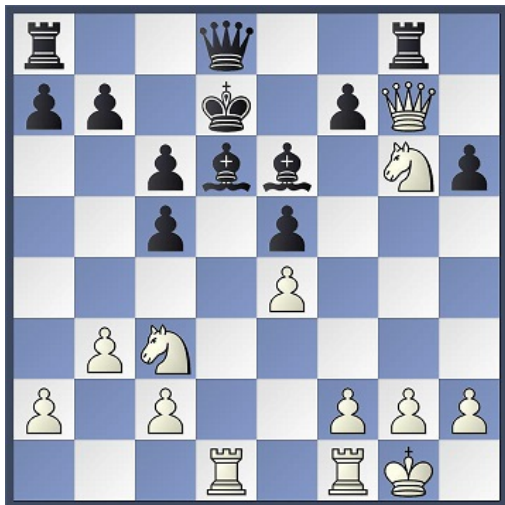
En wit gaf het op. 19. Kb1 Dd1+; 20. Ka2 Dxc2 loopt geforceerd mat.

Met een score van 11 uit 21 eindigde Schlechter in Hastings op de negende plaats, net buiten de prijzen. Niet heel opzienbarend, maar hij smaakte wel het genoegte te winnen van toernooiwinnaar Harry Pillsbury.

In zijn jonge jaren was Schlechter een typische adept van het romantische schaak, waar stukoffers een normaal verschijnsel waren. Zo wist hij in 1898 de grote Steinitz op fraaie wijze te verslaan:

Wit:	Carl Schlechter
Zwart:	Wilhelm Steinitz

1. e4 e5; 2. Pc3 Pc6; 3. Lc4 Pf6; 4. d3 Pa5; 5. Pge2 Pxc4; 6. dxc4 d6; 7. 0-0 Le6; 8. b3 c6; 9. Dd3 Le7; 10. Lg5 h6; 11. Lxf6 Lxf6; 12. Tad1 Le7; 13. c5 dxc5; 14. Dg3 Ld6; 15. Dxc7 Ke7; 16. Pf4 Tg8; 17. Pg6+ Kd7

18. Txd6+ Kxd6; 19. Td1+ Ld5; 20. Dxe5+ Kd7; 21. Pxd5 cxd5; 22. Txd5+ Kc6; 23. Pe7+ Kb6; 24. Td6+; 1-0.

Goed, Steinitz was al oud in 1898, maar de partij blijft een feest om na te spelen.

In een later stadium van zijn schaakcarrière werd Schlechters stijl meer positioneel. Veel van zijn partijen eindigden in remise omdat hij nu eenmaal slecht nee kon zeggen tegen een remiseaanbod. Het leverde hem de bijnaam 'de remisemeester' op, een titel die hij koesterde als een geuzennaam.

Slechters bescheidenheid heeft hem behoorlijk parten gespeeld in zijn schaakcarrière. Zo klaagde Tarrasch eens tijdens een onderlinge partij dat hij zich niet lekker voelde. Schlechter, die op dat moment duidelijk beter stond, gaf de partij onmiddellijk remise en Tarrasch won het toernooi met een half punt verschil .... Bij een andere gelegenheid won Schlechter het toernooi en weigerde vervolgens mee te dingen naar de schoonheidsprijs, met de woorden "*Ich habe genug gewonnen, die anderen sollen auch etwas bekommen.*" Wel heel sociaal ....

Rond de eeuwwisseling begon Schlechter naam te maken. Zo won hij, al dan niet gedeeld, de toernooien van München 1900, Coburg 1904, Oostende 1906, Stockholm 1906, Wenen 1908 en Praag 1908. Gesterkt door zijn toernooizeges reisde Schlechter in november 1908 naar Berlijn om met wereldkampioen Lasker te onderhandelen over een match om de wereldtitel. Deze accepteerde, en op 3 december stelden zij samen een verklaring op waarin werd gesteld dat de match over 30 partijen zou gaan en dat de winnaar met ten minste twee punten verschil moest winnen. Bij een verschil van één punt zou er een *rematch* worden gespeeld.

Die twee punten verschil was een beetje rare door Lasker bedongen constructie, en nog vreemder was het dat Schlechter daarmee akkoord ging. Aan de andere kant, het zou kunnen .... Lasker was een gewiekst onderhandelaar die zijn wereldtitel flink te gelde heeft weten te maken. In 1911 probeerde hij het opnieuw toen hij met Capablanca correspondeerde over een match om het wereldkampioenschap, maar Capablanca was er bepaald niet van gediend en brak de onderhandelingen subiet af.

De vraag was nog even waar de match Lasker-Schlechter zou worden gespeeld. Op zoek naar sponsors schreef Lasker een open brief aan de schaakwereld, die in verschillende tijdschriften werd gepubliceerd, maar potentiële organisatoren stonden bepaald niet te springen. Lasker vroeg een honorarium van 1.000 mark per gespeelde partij (omgerekend naar huidige maatstaven zo'n 6.000 euro), reden genoeg voor locaties als Sint Petersburg, München, Riga, Stockholm, New York en Londen om af te haken. Uiteindelijk bleven er maar twee steden over: Berlijn en Wenen, niet toevallig de thuishavens van Lasker en Schlechter. Omdat een match over 30 partijen financieel niet haalbaar was, kwamen de spelers overeen om 10 partijen te spelen: eerst vijf in Wenen en daarna vijf in Berlijn.

In zijn rubriek in de Weense krant Allgemeine Sportzeitung van 19 december 1909 zette Schlechter nog even de voorwaarden uiteen:

'The match between Lasker and Schlechter will begin in Vienna on the 6th of January 1910 and will be concluded in Berlin. Only ten games will be played. The player with the most points wins the match as well as the world championship title.'

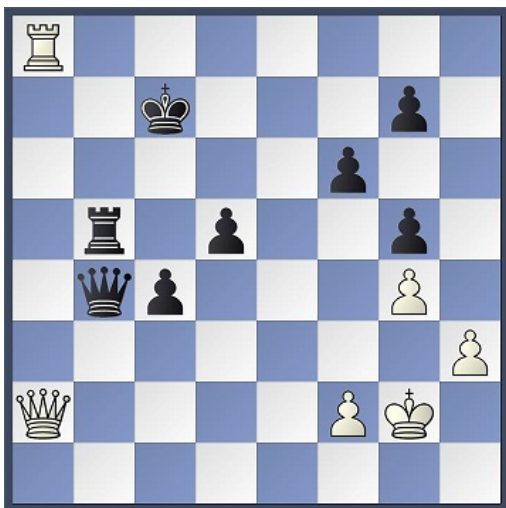
N.B.: Bovenstaande tekst schreef Schlechter uiteraard in het Duits, maar die heb ik niet kunnen vinden (DG).

Ineens was er dus geen sprake meer van dat de winnaar met ten minste twee punten verschil zou moeten winnen. Althans, dat blijkt niet uit bovenstaande tekst.

De eerste drie partijen werd gespeeld in de beroemde Wiener Schachklub aan de Wallnerstrasse. Geschaakt werd van 5 uur 's middags tot 8 uur 's avonds. Vervolgens werd er anderhalf uur uitgetrokken voor een lichte doch voedzame maaltijd, en daarna werd tot 23.00 uur verder gespeeld en eventueel afgebroken. De tijdlimiet was 15 zetten per uur. Na drie partijen was de stand in evenwicht: 1½-1½.

Voor de partijen 4 en 5 werd verhuisd naar Café 'Zur Marienbrücke', Rotenturmstrasse 31. Hier moesten de toeschouwers (waaronder, volgens de Wiener Schachzeitung, opvallend veel vrouwen!) in de buidel tasten om iets van de partijen te zien, variërend van 2 kronen voor een dagkaart tot 10 kronen voor een gereserveerde zitplaats. De vierde partij eindigde wederom in remise, maar de vijfde bracht een eerste beslissing: winst voor Schlechter!

Wit:	Carl Schlechter
Zwart:	Emanuel Lasker

54. .... Dc5?

Een blunder. 54. .... Tb8 is minstens remise en 54. .... c3 een verantwoorde winstpoging.

55. Da6 Tb8; 56. Ta7+ Kd8; 57. Txf7 Db6; 58. Da3; 1-0.

Stand daarmee 3-2 voor Schlechter, op naar Berlijn!

Het Berlijnse gedeelte van de match speelde zich af in Hotel de Rome, Unter den Linden 39. Ook hier werd entreegeld geheven, maar daar kreeg men dan wel een deskundige commentator bij in de persoon van de Russische meester Alapin.

In de partijen 6 tot en met 9 probeerde Lasker van alles om de stand gelijk te trekken, maar als hij al het initiatief kreeg, bleek dat onvoldoende om door de hechte verdedigingslinie van Schlechter heen te breken.

En zo kwam het aan op de tiende partij, Laskers laatste kans om de match te redden, terwijl Schlechter aan remise genoeg had om de match te beslissen en daarmee het wereldkampioenschap te veroveren. Of toch niet? Ik herinner de lezer nog maar eens aan die in het originele contract opgenomen rare constructie die bepaalde dat de winnaar met ten minste twee punten verschil moest winnen. Destijds was echter nog sprake van een match over 30 partijen, en dat leek toen al onredelijk, laat staan in een match over slechts 10 partijen.

Maar misschien was het wel echt waar dat Schlechter aan één punt verschil genoeg zou hebben om de match te winnen. In zijn rubriek in de New York Evening Post van 19 februari 1910 (twee dagen voor de tiende partij werd gespeeld) schreef Lasker immers het volgende:

‘The match with Schlechter is nearing its end, and it is beginning to look probable that for the first time in my life I shall be the loser. If that should happen, a good man will have won the world’s championship.’

En aan de vooravond van de tiende partij zou Schlechter tijdens een diner met zijn goede vriend Mises het volgende hebben gezegd:

“Wenn die partie von selbst Remis wird, so kann ich dass nicht ändern, aber auf Remis anlegen werde ich sie nicht.”

Dus wel of niet twee punten verschil? Theorieën te over, maar absolute zekerheid is er niet. Deze kwestie is een van de grootste raadsels uit de schaakgeschiedenis. Hoe onbevredigend dan ook, soms moet je er als schrijver bij neerleggen dat de waarheid waarschijnlijk nooit zal worden opgehelderd.

Lasker

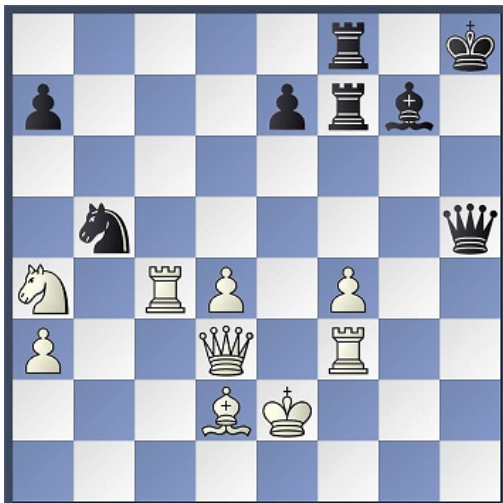

Schlechter

De tiende partij zou meer dan elf uur in beslag zou nemen, verdeeld over drie dagen:

Wit:	Emanuel Lasker
Zwart:	Carl Schlechter

Stelling na 35. Tc6-c4:

35. .... Txf4?

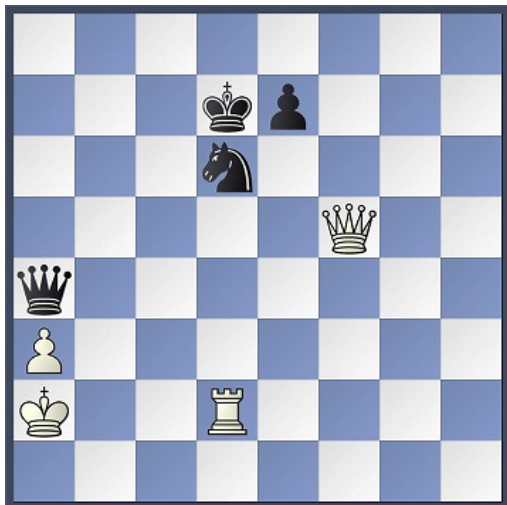
Waarom zou je in Godsnaam een kwaliteit offeren als je genoeg hebt aan remise? Maar als Schlechter daadwerkelijk met twee punten verschil moest winnen, dan zou dat in ieder geval verklaren waarom hij zich inlaat op een riskant kwaliteitsoffer. Hoe dan ook, kansrijk was 35. .... Td8; 36. Le3 e5!

36. Lxf4 Txf4; 37. Tc8+ Lf8; 38. Kf2 Dh2+; 39. Ke1 Dh1+; 40. Tf1 Dh4+; 41. Kd2 Txf1; 42. Dxf1 Dxd4+; 43. Dd3 Df2+; 44. Kd1 Pd6; 45. Tc5 Lh6; 46. Td5 Kg8; 47. Pc5 Dg1+; 48. Kc2 Df2+; 49. Kb3 Lg7; 50. Pe6 Db2+?

Betere remisekansen bood 50. .... Db6+; 51. Kc2 Db2+; 52. Kd1 Da1+; 53. Ke2 Db2+; 54. Kf3 Df6+; 55. Pf4 Pf7.

51. Ka4 Kf7; 52. Pxd7 Dxd7; 53. Db3 Ke8; 54. Db8+ Kf7; 55. Dxa7 Dg4+; 56. Dd4 Dd7+; 57. Kb3 Db7+; 58. Ka2 Dc6; 59. Dd3 Ke6; 60. Tg5 Kd7; 61. Te5 Dg2+; 62. Te2 Dg4; 63. Td2 Da4; 64. Df5+

64. .... Kc7?

Deze zet geeft Lasker de gelegenheid de dames te ruilen, waarna het eindspel eenvoudig voor hem gewonnen is. Met de dames op het bord is de stelling uiteraard lastiger te winnen.

65. Dc2+ Dxc2; 66. Txc2+ Kb7; 67. Te2 Pc8; 68. Kb3 Kc6; 69. Tc2+ Kb7; 70. Kb4 Pa7; 71. Kc5; 1-0.

En zo werd het 5-5 en behield Lasker zijn wereldtitel. Pas in 1921 zou hij door Capablanca worden onttroond.

Men kan zich voorstellen dat Schlechter na het missen van deze voor hem uitgelezen kans een gebroken man was, maar niets was minder waar. In de zomer van 1910 won hij het toernooi van Hamburg met een score van 11½ uit 16 en in 1911 speelde hij een match tegen Tarrasch met 8-8 gelijk (+3 -3 =10). In datzelfde jaar begon hij het toernooi van Karlsbad met zeven zeges op rij, waarmee hij twee punten voorstond op zijn naaste belagers, maar uiteindelijk won Teichmann.

Slechter bleef vrijwel onverslaanbaar. Tussen 1912 en 1915 speelde hij 117 toernooipartijen waarvan hij er slechts twee verloor: van Tartakower in 1913 en van Kaufmann in 1914. Verder was hij eindredacteur van de Deutsche Schachzeitung en bewerkte hij het *Handbuch des Schachspiels*, een dikke pil van meer dan 1.000 bladzijden die in 1916 in elf delen werd gepubliceerd.

De Eerste Wereldoorlog had grote impact op het leven van Schlechter. Als beroepsschaker was hij afhankelijk van toernooien, maar die werden tijdens de oorlog niet of nauwelijks georganiseerd, domweg omdat men wel wat anders aan het hoofd had. Hierdoor verloor hij een belangrijke bron van inkomsten.

Aan het einde van het jaar 1918 begonnen zich bij hem allerlei lichamelijke ongemakken te openbaren, voortvloeiend uit de ontberingen die de oorlog met zich meebracht. De voedselvoorziening in Wenen was in die tijd dramatisch en Schlechter was te trots om om hulp te vragen. Van 28 september tot en met 11 oktober 1918 speelde hij in Berlijn nog een dubbelronde vierkamp met Lasker, Rubinstein en Tarrasch, en kwam niet verder dan een voor zijn doen schamele score van 2 uit 6. De eerste prijs, bestaande uit 1.000 sigaretten, ging naar sigarenroker Lasker ....

In december 1918 was Schlechter op uitnodiging van de plaatselijke schaakclub in Boedapest om daar een klein toernooi te spelen. Hij oogde vermoeid en uitgemergeld, en zijn score van 1½ uit 8 was daar een duidelijke afspiegeling van. Op 23 december wilde hij de trein naar Wenen nemen om daar Kerst te vieren met zijn moeder, maar hij werd van zijn bezittingen beroofd en moest terug naar de schaakclub om geld te lenen. Op 26 december reisde hij opnieuw naar het station, zakte in elkaar en werd naar het ziekenhuis gebracht, waar hij nog dezelfde nacht, slechts 44 jaar jong, aan de gevolgen van een longontsteking overleed. De gemeente Boedapest zorgde voor een eregraf.